
ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

*Феделеш Маріанна Іванівна,
студенка 2-го курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Т. Шевченка*

Захист прав та законних інтересів особи у правовій державі неможливий без чіткої організації і функціонування судової влади. Одним з важливих питань реформування чинного законодавства і створення нової, європейського рівня судової системи є запровадження інституту присяжних.[1]

На сьогодні не існує однозначної думки правознавців щодо доцільності створення інституту присяжних в Україні, хоча в законодавстві він закріплений. [2;180]Відповідно, в Конституції закріплено відразу три норми – ст. 124,127 й 129 Конституції України, які закріплюють таку безпосередню форму народовладдя, як можливість здійснення правосуддя судом присяжних. Також даний інститут передбаченийЗУ «Просудоустрій»2002 року (знаступними змінами). Декларативність цих положень пояснюється тим, що судовій реформі не були притаманні такі риси як послідовність та системність, по-друге, досить багато юристів та майже всі професійні судді не сприймають ідею залучення у процес здійснення правосуддя інституту суду присяжних, по-третє, відомим є той факт, що основою здійснення суспільних відносин громадянами є норми права, моралі, культури, релігії, а також етики, але на жаль, в нашій державі громадяни керуються лише нормами права, в той час, як інші норми поведінки для багатьох громадян є неприйнятними. [7;224]

Тим не менше, багатий світовий досвід, з одного боку, та специфіка вітчизняної правової системи – з іншого, зумовлюють необхідність відходу від декларативної суті згаданих положень й подальше законодавче закріплення цього важливого інституту кримінального судочинства. В оптимальному варіанті це б могла бути окрема глава Загальної частини нового КПК, що ми, зокрема, можемо простежити в проєкті нового КПК, зареєстрованого в грудні 2003 року, який містить главу 47, в якій визначені особливості провадження в суді присяжних. Передбачається, що суд присяжних за клопотанням обвинуваченого розглядатиме кримінальні справи про злочини, за вчинення яких кримінальний закон передбачає можливість призначення покарання у вигляді довічного позбавлення волі, в складі професійного судді (головуючого) і семи присяжних. Передбачається приведення присяжних до присяги. Вони виноситимуть вирок, відповідаючи на два основних запитання, поставлених в опитувальному листі: 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується підсудний; 2) чи винуватий підсудний у вчиненні цього діяння. Якщо підсудний визнає себе винуватим, ставиться питання про те, чи заслуговує він пом'якшення покарання. Вердикт свавжатиметься прийнятим, якщо за відповіді на кожне з основних питань проголосувало не менше 5, а за відповіді на окремі питання – не менше 4 присяжних. Проєкт деталізує порядок розгляду справи присяжними та інші процесуальні положення.[3]

Запровадження суду присяжних та, зокрема, сам проєкт КПК викликав гострі дискусії, серед яких можна виділити позиції як від повного несприйняття, заперечення його позитивного значення для забезпечення прав і законних інтересів підсудних, потерпілих та інших учасників процесу – до абсолютної впевненості в прогресивності цієї форми судочинства, її підвищеному правозахисному потенціалі.[4;19]

Наступним питанням, яке ми будемо розглядами в межах даної роботи є позитивні моменти і недоліки запровадження даного інституту в Україні.

І прихильники і супротивники посилаються на досвід (вже майже п'ятнадцятирічний) сучасної Росії – позитивних на думку одних та негативних на думку інших. Близько 20% виправдувальних вироків – беззаперечна перемога, на думку прихильників суду присяжних; легкість маніпулювання присяжними, затягування процесу, значні витрати, незрозумілі виправдування – беззаперечні недоліки, на яких наголошують його супротивники.[5;11]

На нашу думку, важливим є виділити 2 основні особливості суду присяжних:

1. Поділ судової влади на два порівняно самостійні інститути (суд присяжних і професійний суддя), які взаємно контролюють одне одного; 2. Відокремлення питання про винність (це питання вирішують присяжні у вердикті) від питання про покарання (це питання вирішує суддя у вирокі);[6;124]

Звідси, дослідники виділяють наступні позитивні моменти ведення даного інституту в кримінальне судочинство України: 1) він є ознакою правової держави і громадянського суспільства; 2) народ повинен брати участь у судовому процесі, бути більш правосвідомим, а не покладати функцію здійснення правосуддя лише на вузький склад суду; 3) зростає роль інституту прокуратури і адвокатури, змагальність стає принципом правосуддя, а не лише закріпленою в Законі гарантією[2;181]; 4) це форма здійснення громадського контролю; 5) підвищене почуття відповідальності присяжних за своє рішення, від якого залежить доля людей;

Крім того, необхідно відмітити, що створення суду присяжних в Україні матиме й певні негативні риси. Так, до негативних моментів створення суду присяжних можна віднести наступне:

1) це буде значним навантаженням для державного бюджету України, оскільки на даний момент фінансування судової системи «переживає» скрутні часи;

2) складність також полягає у тому, що особа, яка не володіє належною юридичною підготовкою не може належним чином здійснювати розгляд складних справ, розгляд навіть справ з середнім рівнем складності можуть викликати труднощі присяжних; 3) крім того, неможливо гарантувати зменшення заангажованості та корупції судових органів. Слід врахувати те, що при розгляді справ, що передбачають довільне позбавлення волі, не виключена можливість тиску на присяжних (у тому числі й фізичного);[7;226] 4) вплив емоцій присяжних на прийняття ними вердикту;

В ході дослідження ми дійшли до наступних висновків:

1) потрібно вдосконалити систему фінансування судової системи та створити таку матеріальну базу, що дасть можливість створити дійсно незалежну судову систему та викоринити корупцію з найголовнішого органу, який забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, здійснює захист законних інтересів юридичних осіб, суспільства.[7;228]

2) створити правові умови для створення суду присяжних в Україні;

3) необхідно розширити спектр кримінальних справ, які мають розглядатися судом присяжних, оскільки лише незначний відсоток кримінальних злочинів передбачає відповідальність у вигляді довільного позбавлення волі;

4) для кращого функціонування даного інституту слід прийняти окремий закон, який би детально врегулював усі питання діяльності суду присяжних.

Список використаної літератури:

1. В. Канцір Проблеми запровадження інституту присяжних у національну систему правосуддя <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=13&d=286>

2. Москаленко С. Доцільність та перспективи створення в Україні суду присяжних // Юридичний журнал : Аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. – Київ, 2007. – № 7/8. – С. 180-184.3.

3.Кудин Микола Суд присяжних: законодавче закріплення і проблеми впровадження у кримінальному судочинстві України <http://www.yur-gazeta.com/article/510/>

4. Тернавська В.М. Суд присяжних як складова частина демократичної судової влади // Адвокат : Загальнодержавне періодичне видання / Спілка адвокатів України; Академія адвокатури України та ін. – Київ, 2006. – № 8. – С. 19-23

5. Юдківська Г.А. Суд присяжних як щеплення проти деградації суспільства // Адвокат : загальнодержавне періодичне видання / Спілка адвокатів України; Академія адвокатури України та ін. – Київ, 2008. – № 4. – С. 11-15.

6.Тертишник В. Суд присяжних: суть ідеї, історичний досвід та актуальні проблеми сьогодення // Підприємництво, господарство і право : Науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Ін-т приватного права і підпр-ва АПРН України та інш. – Київ, 2003. – № 11. – С.123-126

7. Зубачова І.С. Перспективи запровадження інституту суду присяжних в Україні // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / Інститут держави і права ім.Корецького В.М. НАН України. – Київ, 2009. – Вип. 45. – С. 224-229. – ISSN 1563-3349